

6.1 – בנייה מתוך חורבן

- א. חידושי אגדות, מהר"ל, ח"ג עמ' צא.
- ב. ליקוטי מוהר"ן ד.
- ג. מאמרי הראי"ה, ח"ב עמ' 430

וראה עוד:

בן יהודע ד"ה זמנא חדא וכו', פירוש ע"ד הסוד.
 מהרש"א ד"ה הוה קא אזלינן, ע"ד הדרוש, על המן ומרדכי.
 יד יוסף על "עין יעקב", המן ומרדכי.
 אמת ליעקב ע' 63, הסבר הסטורי.

1א. חידושי אגדות מהר"ל

ששים הוא מספר שלם שאין עוד תוספת כמו שהתבאר לפני זה. ומה שאמר דקריבו אחד גלגל דעיני תלת מאה גרב דמשחא, כבר התבאר כי הבריאה שבים כלול משלש וכפי מעלת הדבר כך הוא מספרו, כי העין לפי חשיבתו ומעלתו יש לו מספר של של מאות כמו שיש לגלי הים כמו שרמזנו לך, ולכך אמר וקריבו אחד גלגלא דעיני תלת מאה גרבא דמשחא, אשר מתחדש מן הויית העין שנדחה אל היבשה תלת מאה גרבא דמשחא, וכל זה מצד הצורה המופשטת מן החמרי כמו שהתבאר.

ואמר ולבחר תריסר ירחא שתא הוי מנסרן לעשות מטללתא ויתבי למבני הני מחוזי, שכבר בארנו למעלה כי החורבן היה מצד שהויית הים שהם בהים הם הפך אל היבשה, ולבחר תריסר ירחא שתא ר"ל אחר סלוק ובטול הדבר המתחס אל המים, שהוא מתנגד אל היבשה, אז הויית הים הוא הוייה ובנין אל ההויית היבשה, כאשר מסולק הדבר שהוא הפך ההויית היבשה, ואז התחילו לבנות מן העצמות, כי העצמות הם יבישים אינם מטבע המים, הוא בנין היבשה, כמו שבארנו. כי הבריאה הזאת שבים כלול משלש כמו שהתבאר אצל גלי ים, כי הים הזה הוא דבק ברקיע, שהרי כתיב יהי רקיע בתוך המים וגומר, והרקיע הוא כלול מן שלשה דהיינו מן הימין ומן השמאל ומן האמצע, כנגד אמצע הרקיע ושני הצדדין לימין ולשמאל, ולפיכך כאשר הגל היה מתרומם עד הרקיע היה רומיה שלש מאות ובין גל לגל ג' מאות פרסה עד שהיה ג' מאות פרסה בגובה וברוחב ודבר זה ענין עמוק מאוד איך הרקיע כלול משלש ואין לפרש יותר. גם בארנו למעלה, והוא נבדל ממה שהוא למטה, ראוי לו מספר שלש מאות דוקא (כשאינן) [כשי"ן] שהיא בסוף אלפ"א בית"א שהיא עולה מלמטה למעלה, ואף כי התי"ו אחריו מפני שהתיו הוא סוף, וכל סוף דבק בו תהעדד לכך לא בא על שעור שהוא רמז על שעור השלם העליון. ולכך העין בדג הזה שהוא החשוב בב"ח והוא נחשב למעלה, בערך הגוף שהוא נחשב למטה, והוא נבדל מן הגוף, ולכך ראוי לו מספר שי"ן בפרט, והכורא נחלק לשלשה חלקי מחולקים שכשם ששייך לגלי הים מספר ג' מאות כך שייך לגוף ההוייה שבים מספר ג' דוקא, ומה שהיה מן גלגלא דעינא ג' מאות גרבא דמשחא הכל לפי מה שראוי אל הויית שבים. והבן זה כי הם דברים ברורים.

אמר רבה בר בר חנה (שם) ואמר רבה בר בר חנה זמנא חדא הוי אזלינא בספינת' וזכ', במאמר הזה בא להודיע ההויית שבים מצד הצורה המופשטת, אף כי לא נמצא שיעור זה אל החומר לא היה מעיינים רק בצורה המפשטת מן החמרי. ומ"ש כאן שהיה הולך בספינתא אין ענין זה גשמי וכן מה שראה כורא דאוכליה טינא באוסייה הכל מצד הצורה המופשטת, שמגיע בטול אל הצורה הזאת שהיא

ביום ע"י דבר מתנגד, ודבר המתנגד לבריאת הים הוא טינא הזה כי ההפכים הם מתנגד ביחד, ומפני כי הבריאה שבים יש לו הגדול, וטינא היא בריה קטנה, ולכך הם מתנגדים בעצמם. ותבין מה שרמזו בכאן כי מי שעושה עצמו גדול ביותר, כמו הבריאה הזאת שבים שהיא גדולה ביותר, ובא עליו דבר קטן ביותר ומאבד אותו. וכן הוא בעולם גם כן שהמתגדל והמתרומם בא עליו דבר קטן ומאבד אותו, וכמו שרמזו ז"ל דבר זה במסכת סוטה (ה' ע"א) וכראש שבולת ימולו. בריאה זאת היא נמשך אל ענין הים אשר גליו הם מתרוממים למעלה ולמעלה ולכך בא עליו בריה קטנה ומאבד אותה, וכאשר יש בטול להויה שבים אז נדחה אל היבשה, והיה מתחלק ביבשה אל שלשה חלקים, כי הבריאה הזאת כלולה משלש דברים, האחד הוא חורבן העולם והשני הוא הפך זה שהוא קיום העולם והשלישי הוא ממוצע בין שניהם. ומה שהבריאה שבים כלולה מאלו שלשה דבר זה יש לך לדעת ממה שכך כל ענין הים שלש, כמו שהתבאר כי גלי ים מתרוממים שלש מאות פרסה ובין כל גל שלש מאות פרסה, ולכך יש להבין כי הבריאה הזאת כלולה משלש דברים אשר אמרנו כי הדג הזה הוא מטבע כמים אשר המים מחריבין היבשה כאשר ידוע, ויש בו עצמות והם יבשים מטבע היבשה ראויים לבנין ולישוב, ויש בו בשר והוא ממוצע בין שניהם כי אלו שלשה דברים החורבן (והאיטלה) [והאכילה] והמליחה, החורבן הוא ממה שיש בו מן חורבן העולם, והמליחה הוא הפך אל זה חורבן, כי המליחה שהוא קיום לגמרי, כי כאשר מולחין אותם שיהיו מתפרנסים מהם תמיד, והאכילה שהיא קיום תאדם לשעה בלבד הוא ממוצע בין החורבן ובין הקיום, ואמר שמלחו ממנו ששים, כי

וב. ליקוטי מזהר"ן

פרוש: ספינה - לשון חשיבות, בחינת מלכות, שרפה בר בר חנה חקר בשכלו אודות המלכות, איך בני ישראל מעלין אותה. וחוזן האי פורא - ישראל מכנין בשם הגים, כמו שכתוב (בראשית מ): וידגו לרב בקרב הארץ. דיתבא לה אכלא סינא בנחיריו - זה בחינת תפלתו של ישראל, כמו שכתוב (ישעיה מ): ותהלתו אחטם לך; שנתערב שרין, הינו ממאה, בתפלתו ועבודתו ובלבל אותו, ולא היה יכול איש הישראלי הזה לעבד עבודתו תמה. מה עשה האיש הזה, עשה שלש בחינות הנ"ל, הינו התקשרות להצדיק, ונתינת הצדקה, ודויד'דברים.

זה פרוש: ומתה ואדחהו מיא ושדוהו לגודא; והזכיר השלש בחינות מעלא לתתא: ומתה - זה בחינת ודויד'דברים, כמו שאמרו: כל המומתין מתודין; ואדחהו מיא - זה בחינת צדקה, כמו שכתוב (דלה יא): שלח לחמד על פני המים, וכתוב (ישעיה לב): אשרכם זרעי על כל מים; ושדוהו לגודא - הצדיק נקרא גודא, לשון גדר, שהוא גדר פרצותיהן של ישראל (יחזקאל כב, ישעיה נח), וזה: ושדוהו לגודא - שהקריב את עצמו לצדיק. ועלידי שלש בחינות אלו: וחרוב מנה שתין מחוזא - שעלידי המיתה, הינו ודויד'דברים, העלה את המלכות מבין הסטרא'אתרא, והצדיק הורה לו את הדרך הישר, כמו שכתוב בהפסרת בראשית (ישעיה כב): אחריב הרים ונקעות - רמז על חרפן ממשלת העכו"ם; והולכתי עורים בדרך לא ידעו - זה בחינת שהצדיק הורה לו דרך ישר, זה בחינת פרשת'דברים, כנ"ל, ושתין מחוזא רמז על עליית המלכות, דכתיב בה (שיר השירים י): ששים המה מלכות.

ואכלו מנה שתין מחוזא - רמז על שני מדות רעות של חי מדבר, שעלידו פא עניות כנ"ל, ועלידי צדקה מתקן אותם ונמשך שפע. וזה: אכלו מנה. ושתין מחוזא - רמז על בחינות ששים גבורים שמשם בא פרנסה, כמו שאמרו: גבורות גשמים (ברכות לז, תענית ב, ע"ט). ומלחו מנה שתין מחוזא - זה רמז על תקון שני מדות רעות, הומם צומח, עלידי קרבתו להצדיק, כי הצדיק הוא ברית מלח עולם. גם עצבות ותאוות באים מדמים עכורים, ועלידי מלח פולט הדמים רעים. ושתין מחוזא זה רמז על ששים אותיות שבכרבת כהגיוס'הם ביד הצדיק, כמו שכתוב (משל י): ברכות לראש צדיק.

ומלאו מחר גלגלא דעינא תלת מאה גרבי משחא - גרבי משחא זה בחינת הדעת, כי שמן משחח קדש (שמות י) זה בחינת שכל. ותלת מאה זה בחינות משה, שהוא בחינת מה שהצדיק מקטין את עצמו בבחינת מה בשלש בחינות צדיק להקטין את עצמו, כמו שכתוב (ירמיה י): אל יתהלל חכם, גבור ועשיר, נמצא, ששכל בחינה מאלו שלש בחינות הוא נעשה מה, ועלידי'ה יש לו התפשטות הגשמיית, ומדבק באור אין סוף, שאין שם שום שני רצון, אלא ה' הוא האלקים כנ"ל, הינו פלו הטוב והמטיב. וזה בחינת חר גלגלא דעינא, כמובא באדרא (ישא דף קמ"א): ולקמנא דאתי ישמח בה עינא חר דרחמי - זה בחינת פלו הטוב והמטיב. נמצא, כשהצדיק עושה עצמו מה, מדבק את עצמו לעינא חר דרחמי, הינו לאין סוף; ואחר'כך, כשחוזר, בבחינת רצון ושוב, אז משיך מאור אין סוף האחרות הרצון הפשוט שם דרך ה"מה" שלו, ונעשה ממה מאה, כמו שאמרו: אל תקרי מה, אלא מאה, ונעשה תלת מאה מתלת מה, וממשיך אור הזה לדעתו ולשכלו, הינו גרבי דמשחא, שהוא בחינת שכל כנ"ל. אתה הראית לדעת, שממשיך אור אין סוף לדעתו, שידע האחרות, שה' הוא האלהים, ויכרך הטוב והמטיב על הכל כמו לעתיד לבוא:

כי הדרן ואתאן לבתר תריסר ירחי שתא וקחוינו דתוי מנסרי מגרמיהו לבגנינא הנך מחוזא - כי מאחורי הקדשה, שהם שנים עשר שבטים, שעלידם נתקנו מלכות הנ"ל, ואחריהם הוא הטמאה, ויש בגי'אדם, שיוצאין מהקדשה. וזה שספר התנא, שהדר וחזר לעין באלו שהם בתר תריסר ירחי שתא, שהם אחורי שנים עשר שבטים דקדשה, שיוצאין מכלל ישראל עלידי מעשיהם הרעים. וחוזן דהו מנסרי מגרמיהו - הינו שעלידי מעשיהם הרעים, החקוקים על עצמותם, והחקיקה עובר מעבר לעבר כנסירה ממש. אבל עלידי שאיש הישראלי הנ"ל נחעורר בתשובה עלידי שרין קטן שבנחיריו, עלידי שהרציש טמאה קטנה שמכלבלת אותו - עלידי תשובתו גורם, שגם אלו הרשעים נעשו כפא לקדשה, ויהבי לבגנינא הנך מחוזא - שעוזרים גם הם לעוברי השם, שיבנו הנך מחוזא הנ"ל:

יודיע ענין ת"ח שאע"פ שקלקל מ"מ יש לו תקנה, אף-על-פי שגדול מאוד הקלקול בת"ח שסרח, כדאשכחן באחר, שמ"מ אמרה תורה 'מצילין את אחר בשביל תורתו', כהא דמצילין תיק הספר עם הספר (קה"ר ז יח), וכדאמר שם בחגיגה (טו, א) ע"פ 'לא יערכנה זהב וזכוכית — מה כלי זהב וכלי זכוכית אף ע"פ שנשברו יש להם תקנה, אף ת"ח אע"פ שסרח יש לו תקנה'. ודימה ענין תקנתו לזכוכית שנשבר להורות על ענין גדול קלקולו, כי באמת זהב ג"כ יש לו תקנה כשנשבר, ולמה צריך להורות על זכוכית, אלא ששבירת הזהב אינה מגרעה אותו כ"כ ממעלתו, דמ"מ דהבא הוא, אבל זכוכית עיקר שלמותו היא צורתו, וכשנתקלקלה צורתו נפסד לשעה לגמרי, ומ"מ ע"י מלאכה והיתוך יש לו תקנה, — וזה יורה שאפילו נתקלקל הרבה מאד, מ"מ כח נפלא יש בקדושת התוה"ק, שמעלתו מתהומות הארץ ומחזירתו אל הקדושה, ואפילו דואג ואחיתופל לסוף באים לחיי עוה"ב (סנה' קה, א), והיינו שקדושת התורה חופפת ואינה מנחת שהקלקול ישלוט לגמרי בנפש עדי אובד, ואע"פ שיגבר הרבה ע"ע כח הטומאה ח"ו, מ"מ פנימיות הקדושה שנשאבה בנפשו מאוד התורה פועלת להמציא לו אחרית ותקוה, וגם כי 'יזקין בארץ שרשו וכעפר ימות גועו, מריח מים יפריח' (איוב יד ח"ט).

ואמר שבהליכתו בספינתא לשוט בעניני הנשמות שהמה המהלכים בתוך הים, אלא שהנשמות שהן בגוף נקראים הולכי הים באניות, והמשוללים כבר מהגוף המה נמשלים לדגים. — ועתה מדבר ממצב הנשמה של ת"ח שקלקל דרכיו הרבה, ונודע שעיקר האדם הוא החוטם שבו החיות תלוי, וכדברי הזוהר בחוטמא אשתמודע פרצופא, גם כח הריח הוא כינוי לאור החכמה, שהריח הוא ג"כ יותר רוחני מכל חושי הגוף, וכדחז"ל 'איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו, הרי אומר זה הריח' (ברכות מג, ב), ואירע בת"ח אחד שעלתה טינא בלבו ע"י מחשבה רעה שקננה בשכלו, וזהו דאכלה טינא באוסייה, ששרץ נכנס בחוטמו ונתקלקלו מעשיו ע"ז עד שנדחה מקדושת התורה ודחוהו מיא ושדיוהו לגודא, כדברי הזוהר דמי שאינו ראוי לאור התוה"ק איכא כמה נחשים ועקרבים דעוקצים לו מאותם השומרים את דרך עץ החיים, ומי שנתקלקל הרבה נדחה מהתורה וממילא ע"ז נתקלקל הרבה עד שכל המעשים שלו נתקלקלו, ונודע שכל מסכתא יש לה ענין מעשים מיוחדים הכלולים בה וגבול קדושה לעצמה, וכשלומד האדם את התורה ומקיימה הוא מיישב העולם נגד כל מס' בחלק קדושתה, וכשמתקלקל בדרכיו נחרבו אותם שתיין מחוזי, ומחוז הוא יותר מעיר, שבחי' מלכות נקראת עיר אלקים, דהיינו המשנה כצורתה, וכשהגדיל מעשיו בפלפול וחיידושי תורה הרבה נעשה מכל עיר מחוז, ונחרבו כולם. מ"מ התורה שלמד כבר וחידש הרבה דברים, יש מהם שהם נאותים רק לפי שעה, ויש מהם דברים נצחיים נאותים לכל דור ודור, הוא דבר שא"א להאבד רק שכח החיים ניטל מהם, מ"מ אכלו מיניה שיתין מחוזי, היינו מאותם עניני תורה שהם מחודשים לשעה, ומלחו מיניה שיתין מחוזי מאותם ד"ת שהם ראויים לקיום לדורות. כי יש בתורה ב' אלה הבחינות, ההלכות שלא ישתנו מקביעותם, שכך דרך תיקונם שיהיו ברית כרותה לעולם, ויש גם הלכות שמשתנות בהוראות השעה של חכמי התורה פרנסי דור ודור, השופט אשר בימך, וכ"א העמל בתורה ומחדש בה, ממקור חיי עולם אשר נטע ד' בתוכנו והראהו למשה מסיני, יש לו חלק ונחלה בכ' הבחינות האלה. הנה זה הוא בחלק המעשי שבחורה, שכללו הוא שש

ג1. מאמר הראי"ה (המשך)

קצוות שנכללים בשתא סדרי, ופרטם שתין מסכתא שהם שתין מחוזי, אך חלקי העיון בעיונים שכליים הם בג' בחי' חב"ד, למעלה מו"ק, שאע"פ שהסיר עינו האחת והביט בה על תאות העוה"ז, מ"מ מטבע החכם ג"כ להשכיל בחכמה מצד הנטי' הטבעית, גם מזה היתה תועלת, דמלאו מחד גלגלא דעינייה תלת מאה גרבי משחא, להורות על שמן החכמה שמלא בכל ג' בחי' שבכללות הדעת, שהם ג' מאות, כיון שמדבר במעשה בבחי' עשרות שהם שתין, כשמדבר בדרכיו העיוניים שהם בחי' למעלה מהמעשה חוזר ובא למספר המאות, אבל כ"ז הוא רק מה שעכ"פ הועיל לאחרים אע"פ שקלקל לעצמו, כהא דאחר דמ"מ גמר ר"מ תורה מפיו (חגיגה טו, ב), אבל אמר שקדושת התורה הועילה עליו ג"כ עד שא"א שיודח לגמרי, רק אחרי שנצרף פועלת פנימיותו ועצמותו שיחזור בגלגול ואותו הכח העצמי שנכלל בו ע"י תורתו פועל עליו בגלגול עד שחזור לתקן כל מה שהחריב, שכוחותיו מ"מ גדולים המה, וחזי אחרי י"ב חודש שנצרף מעט בכור עוני, וחזר לעולם, או שלמעלה סדרו דרכי תיקונו שע"י עצמות קדושת התורה שנשתאכה בו יטרח לתקן ולבנות כל מה שהרס, וזה דנסרי מגרמוהי מטללתא, ובנו הנך מחוזי, שחזור בגוף או בכמה ניצוצות כפי דרכי ההנהגה העליונה ומתקן כל מה שהחריב, ומצינו דוגמא לזה, אע"פ שאינו דומה, ברע"מ שחזור לתקן ענין ע"ר, ועיי' בספר הגלגולים שת"ח מתגלגל ביותר מפני שאינו רואה כ"כ גיהנום, ומ"מ י"ל שהיה צריך תריסר ירחי שתא לעכל זוהמא, כדי שתתעורר קדושת התורה בתר עיכול הגוף.